

HET WOORD VAN DE WEEK

23e jaargang nr. 39 - 27 september 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Wat doen wij tegen vliegtuigkapingen?

Misschien herinnert u zich dat het Humanistisch Verbond dit voorjaar discussiedagen met zijn leden organiseerde. In het land vonden op zes verschillende punten discussies plaats, in Assen, Deventer, Utrecht, Eindhoven, Amsterdam en Rotterdam. Als onderwerp van de dagen was de vraag van standpunt bepaling in maatschappelijke kwesties aan de orde.

Moet het Verbond dat doen of niet, was de vraag. Uit die discussie met zo'n kleine 1500 mensen zijn een aantal conclusies naar voren gekomen. Wij hebben iedereen na afloop gevraagd schriftelijk zijn mening te geven. Al dat materiaal is uitvoerig in het hoofdbestuur besproken. Het ging en gaat immers om het te voeren beleid in de toekomst.

Dezer dagen worden de door het hoofdbestuur geformuleerde conclusies aan de Verbondsraad gestuurd. Na bespreking daar zullen de vele leden, die geïnteresseerd genoeg waren om te komen en mee te doen, geïnformeerd worden. Op die discussiedagen is veel gesproken over verklaringen die het hoofdbestuur van tijd tot tijd uitgeeft. Er is eigenlijk meer over gepraat dan wij hadden gedacht. Toegegeven, verklaringen van het hoofdbestuur lokken altijd wel reacties uit. Enkelen laten meestal wel weten dat zij het er niet mee eens zijn. En waar halen wij de moed vandaan namens hen te spreken? Anderen roepen: goed zo, dat was nu precies wat ik ook al vond maar jullie hebt het nog niet duidelijk genoeg gezegd.

En nog weer een ander deelt mee nu bevestigd te zien wat hij al lang vermoedde nl. dat het Verbond door de Amerikanen wordt gefinancierd of juist dat wij een communistische mantelorganisatie zijn.

Dus, reacties waren er altijd wel, maar toch relatief weinig. Op de 15.000 leden die wij heb-

ben en de 400.000 mensen die wekelijks naar deze radio-uitzendingen luisteren, zijn het er maar enkelen. Om die reden verraste het ons wel dat op de discussiedagen zoveel over onze verklaringen werd gesproken. Maar wij leerden er dus in ieder geval van dat de plm. 10% van onze leden, die wij daar bereikten, wel met die uitspraken bezig zijn.

Als voorlopige conclusie kan vastgesteld worden dat wij uitspraken zullen doen en blijven doen in zaken waar de menselijke waardigheid in het gedrang is. Wij zullen dat met enige spaarzaamheid doen. Uitspraken die geen enkele zin hebben omdat zij niets betekenen, dienen

Agressie bij de mens door Anthony Storr

De auteur schrijft over agressie als instinktieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitlopen. De auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

een radio-uitzending van zondag 27 september 1970

Zo juist verschenen:

EVOLUTIE

publikatie nr. 38 van het Ned. gesprekscentrum.

Medewerkers: Prof. Dr. A. de Froe, Prof. Dr. S. J. Geerts, Dr. J. M. de Jong (overleden in 1968), Pater Drs. H. J. van der Lee S. J., Prof. Dr. J. Lever, Dr. O. Noordenbos, Dr. H. J. C. Oomen, Drs. J. G. van der Ploeg, Dr. C. van Rijsinge.

Hoofdstukken:

- I De biologische evolutietheorie.
 - II De grote cesuren.
(overgangen tussen plant naar dier, tussen dier naar mens, van niet-levend naar levend)
 - III Evolutie en levens overtuiging.
 - IV De ethiek van het ingrijpen in het evolutieproces.
- 50 bladzijden f 2,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers - Utrecht.

achterwege te blijven. In dat verband speelt altijd de anecdote een rol dat het plaatselijke blad in Grijpskerke op zijn voorpagina schreef: „wij waarschuwen China voor de laatste maal”. Laat nu alsjeblieft niemand in Grijpskerke denken dat humanisten juist iets tegen hen zouden hebben. Het is gewoon een gefantaseerd voorbeeld voor een kleine krant die een groot land dreigt. Ik zeg dat maar omdat je als je veel moet praten voor mensen, merkt dat je dikwijls verkeerd begrepen wordt. Zo sprak ik nog maar twee weken geleden over humanisten en geweld voor deze microfoon. Wij waren toen juist terug van een internationaal humanistisch congres in Amerika. Onder de indruk van het geweld daar vertelde ik daarover om vervolgens over het geweld in ons eigen land te praten. Maar een luisteraar had mij direct in de gaten. Hij stuurde tenminste een kaartje met de volgende inhoud:

„Geweld als systeem leidt niet tot toestanden als in Amerika maar tot toestanden als in Rusland, waar geen mens meer iets durft te zeggen dat de Russische regering niet zint. Steeds blijkt uit de radiopraatjes van het Humanistisch Verbond dat het een mantelorganisatie is”.

De briefkaart was geadresseerd aan „Humanistisch Verbond Rusland” te Utrecht.

Waarmee ik dus alleen maar wilde zeggen dat je gemakkelijk verkeerd begrepen kan worden; ik hoop dit keer niet in Grijpskerke.

Ik keer terug naar de verklaringen van het hoofdbestuur. In èèn van onze laatste vergaderingen was de kwestie van de vliegtuigkapingen aan de orde. Moesten wij daarover iets zeggen als Humanistisch Verbond? Wat konden wij zeggen? Dat wij ertegen waren omdat op een volstrekt ontoelaatbare wijze met mensen en hun rechten als individuen werd omgesprongen. Maar was niet iedereen ertegen? En had het dan enige waarde? Dachten wij werkelijk dat het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina op het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond zat te wachten? En zou een verklaring niet eenzijdig bepaalde geweldsdaaden alleen veroordelen en andere buiten beschouwing laten? Moesten niet de ontvoeringen van diplomaten in Zuid-Amerika ook genoemd worden én de deportaties van Russische schrijvers én het bombardement van Israël op een Egyptische fabriek?

Kortom, kon hierover wel een humanistische mening geformuleerd worden, die nog de moeite waard was? Ik bedoel daarmee: zouden wij nog iets kunnen zeggen dat anderen niet al lang gezegd hadden? Wel, u begrijpt het al. Het werd geen verklaring, maar een verzoek aan de voorzitter om er voor de radio over te praten. Ik wilde proberen er een paar dingen over te zeggen.

In de eerste plaats meen ik dat een geestelijke organisatie als de onze in bepaalde situaties een plicht tot spreken kan hebben. Daarbij speelt voor mij dan nauwelijks een rol of anderen het ook al zeiden. Evenmin speelt dan een grote rol of het humanistische geluid werkelijk zal leiden tot verandering van de veroordeelde toestand. Al wil ik wel opmerken dat de macht van de publieke opinie — en dus ook van onze stem — in deze wereld groot is.

Neen, ik meen dat los van deze twee argumenten spreken plicht kan zijn in bepaalde situaties. Je levensovertuiging kan eenvoudig eisen dat je je mond niet houdt. Als humanisten proberen wij de waarde van redelijke argumenten te wegen. Wij proberen de nuances van een zaak te zien en ons er niet met vage algemeenheden van af te maken. Nuances zitten immers overal in en pas in die nuances schuilt de waarheid, zoals de franse schrijver Ernest Renan betoogde. Zonder daarvan iets af te doen, meen ik dat er situaties kunnen ontstaan waarin het al te genuanceerde wikken en wegen kan leiden tot het niet bepalen van een standpunt. En in die situaties, dat is dan mijn uitgangspunt, is het innemen van een standpunt morele plicht. Er moet tijd zijn voor nuances en soms is daarvoor geen tijd. Naar mijn overtuiging — maar ik spreek hier voor mijzelf — is dat in de gijzelaarskwestie het geval.

In de tweede plaats zit er een kant aan de zaak, waarover weinig te lezen viel in kranten of tijdschriften die zich wel uitvoerig met de kwestie bezig hielden. Ik bedoel de kant die een bedreiging vormt voor ieder rechtsstelsel. Wanneer men mensen die door de rechter in een land veroordeeld zijn en in de gevangenis zitten, vrij kan krijgen door anderen, die er niets mee te maken hebben met de dood te bedreigen, ondergraaft iedere vorm van rechtspleging. Bedenkt u maar welke mogelijkheden hier voor misdadigersbenden worden geschapen om hun veroordeelde leden vrij te krijgen. Geen enkele staat of hij nu links of rechts geregeerd wordt, kan voor een dergelijke chantage blijvend zwichten. Het recht zou een aanfluiting worden. De rechter zou het gevoel krijgen dat hij voor niets zijn werk deed. Waartoe een land komt, waarin een rechtsstelsel niet meer kan functioneren, weten wij van 25 jaar geleden nog maar al te goed.

In de derde plaats toont hetgeen na deze kapingen gebeurd is het gevaar van het geweld nog eens extra aan. Je hebt de indruk dat de kapingen de lont in het Jordaanse kruitvat brachten. Zo beschouwd, zijn de kapers niet meer geworden dan de tovenaarsleerling. Ze hebben geweld ontketend dat ze nu niet meer onder controle hebben of kunnen keren.

De escalatie van geweld die het Midden-Oosten nu laat zien, is en blijft het levensgrote risico van het aanwenden van geweld op zich zelf. De Palestijnen hebben genoeg van overleg; het duurt ze te lang en leidt tot niets. Ze hanteren liever, wat wij tegenwoordig noemen een conflictmodel. Ze plegen geweld om de aandacht van de wereld voor hun zaak te vragen, die ze met overleg niet dachten te kunnen krijgen. Ze slaagden in het krijgen van die aandacht, maar hun conflictmodel leidde regelrecht tot een conflict dat ze niet bedoeld hadden.

In de vierde plaats zit in de vliegtuigkapingen als vorm van geweldpleging, een gevaarlijk afstompingselement. Wij lezen in de krant: weer een kaping; om hoeveel mensen gaat het deze keer? De verzekeringspremies voor reizen naar het Midden-Oosten omhoog; vervelend. Je moet nu gefouilleerd worden op het vliegveld; vervelend.

Positieve veranderingen in de wereld zijn steeds tot stand gebracht door mensen die actief en niet afgestompt waren. Mensen, die bezorgd waren om toestanden te veranderen. Mensen die op grond van hun persoonlijke gedrevenheid het hun plicht achtten om in beweging te komen. Laten humanisten een beroep blijven doen op die eigenschappen in mensen om anderen, ook de strijdende partijen, te bewegen redelijke argumenten in plaats van geweld te hanteren om hun ongetwijfeld moeilijke en onoverbrugbaar lijkende tegenstellingen op te lossen.

de pelgrims

Langs stadions en tempels,
langs kerken en bars,
langs mondaine kerkhoven,
langs grote markten,
langs vrede en leed,
langs Mekka en Rome,
in een blakerende zon
gaan over de aarde
de pelgrims.

Verminkt zijn zij, gebogen.
Hongerig, in lompen.
Hun ogen vol van avondrood.
Hun harten vol van dageraad.
Achter hen zingen de woestijnen,
vlamt het weerlicht,
sterren lichten onder hen,
en hese vogels roepen hen toe,
dat de wereld blijft zoals zij was.
Ja. Blijft zoals zij was.

Verblindend als sneeuw.
En met een onzekere tederheid.
De wereld blijft leugenachtig.
De wereld blijft eeuwig.
Misschien begrijpelijk,
maar toch oneindig.

En dit betekent,
geen geloof in zichzelf en in God.
En dit betekent, dat ons slechts bleef
De illusie en de weg.
En boven de aarde het avondrood.
En boven de aarde de dageraad.

Besmeurd door de soldaten.
Bejubeld door de poëten.

IOSIF BRODSKY

(Uit het Russisch vertaald door P. Krug)

Het is duidelijk, dat een kritisch non-conformist als Brodsky geen genade kon vinden in de ogen van de Russische machthebbers. Deze jonge dichter uit Leningrad werd in 1964 als „arbeidschuw element” in een geruchtmakend proces veroordeeld tot dwangarbeid. Uit heel dit gedicht spreekt de individualistische rebel, die geen geloof meer hecht aan de dogma's en tradities van de ouderen.

P.K.

In de serie „Mens en Politiek” van de Oriëntatiereeks is verschenen

KIEZER EN GEKOZENE (32 blz.)

De serie bestaat uit de navolgende deeltjes:

1. Buitenparlementaire politiek
2. Kiezer en gekozene
3. Ideologie en politiek
4. Pers en politiek
5. Directe democratie

waarvan thans de eerste 2 verschenen zijn. De overige verschijnen met tussenpozen van 2 à 3 maanden.

Prijs per deeltje f 0,60, per serie f 3,—.
Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers, Utrecht.

Informatie

... „Hoe staat het nu met de vrijheid van de zieke mens? Op het ziekbed is de mens afgesneden van zijn vele activiteiten en van de plannen die hij nog dacht te kunnen verwerkelijken. De relatie met de wereld wordt verbroken. De zieke valt terug op zichzelf en ervaart zich ook als een ander mens.

Dit terugvallen op zichzelf doet zich des te belister voor wanneer hij zijn ziekte leert kennen als een chronisch lijden met weinig kans op een definitief herstel. Intussen heeft hij, die door zijn ziekte belemmerd is zijn gewone werk te doen en daardoor weliswaar van zijn wereld en wereldontwerp vervreemdt, toch *niets van zijn menselijke vrijheid als zodanig verloren*.

Buytendijk heeft in „De zin van de vrijheid van het menselijk bestaan” de stelling verdedigd dat *de lichamelijke ziekte weliswaar een storing is van het wel-zijn en wel-bevinden, maar dat daardoor de menselijke waardigheid niet aangetast wordt, want het zedelijk initiatief blijft intact*.

Prof. dr. Emile Frankl uit Wenen onderscheidt in zijn instructieve werk „Ärtzliche Seelsorge” een drietal soort waarden: scheppende waarden, belevingswaarden en instellingswaarden.

Onder *scheppende waarden* verstaat hij die waarden die men vergelijkt door op de een of andere manier vorm aan iets te geven. Bijvoorbeeld een beeldhouwer die uit hard materiaal een slank paardje hakt.

Belevingswaarden ondervindt iemand die opgaat in de schoonheid van de natuur. Een wetkundige die een stelling heeft gevonden en deze eindelijk bewijzen kan, ervaart ook belevingswaarden.

De man die zijn vrouw echt lief heeft, verrijkt niet alleen zichzelf maar ook zijn geliefde. Beiden ervaren scheppingswaarden én belevingswaarden.

Instellingswaarden resten de mens die niet meer in staat is scheppend of belevend waarden te verwerkelijken; hij heeft nog een kans om door een juiste aanvaarding toch echte waarden te verwezenlijken.

De mogelijkheden bij de instellingswaarden zijn onbegrensd. Instellingswaarden liggen zelfs op een hoger plan dan de andere waarden. Voor instellingswaarden heeft men de geschiktheid tot lijden nodig. Deze geschiktheid krijgt niemand zonder meer thuis gestuurd; men moet ze al lijdend verwerven.

Frankl vertelt van een verpleegster die destijds op zijn neurologische afdeling werkzaam was

en die geopereerd moest worden wegens een maaggezwel. Het gezwel bleek bij operatie niet te verwijderen te zijn. In het gesprek dat daarna volgde bleek dat de verpleegster niet zozeer vertwijfeld was *wegens haar ziekte*, maar *wegens haar arbeidsongeschiktheid*. Ze hield van haar beroep als van niets anders. Het feit dat zij haar beroep niet meer kon uitoefenen, was de grond van haar vertwijfeling.

Wat moest hij tegen deze arme patiënte zeggen? Frankl heeft getracht haar het volgende duidelijk te maken: Het is geen kunst om acht of meer uren per dag te werken; dat kan nagevoeg iedereen u nadoen. Maar zo graag te werken als u en desondanks niet te „twijfelen” omdat u zulks niet meer kunt doen, dat is een prestatie! Aan die duizenden aan wie u als verpleegster uw leven hebt gegeven, doet u eigenlijk onrecht indien u nu doet alsof het leven van een zieke en lijdende mens zinloos is omdat hij *arbeidsongeschikt is geworden*. Wanneer u in uw situatie zou vertwijfelen, dan zoudt u doen alsof de zin van een mensenleven staat of valt met het feit of de mens zoveel uren per dag kan werken. *Daarmee zoudt u alle zieken en lijdenden ieder levens -en bestaansrecht ontnemen!*

In feite hebt u nu een unieke kans. Tot nu toe kon u ten overstaan van allen die u waren toevertrouwd niets mèer presteren dan beroepsmatige hulp; nu hebt u de mogelijkheid om meer te zijn, namelijk *een menselijk voorbeeld* ...

Citaten uit „De betekenis van het ziek-zijn” door Th. L. M. Bouwman in het blad „De Bejaarden” Nr. 9/1967.

HET OPENBAAR

en daarmee gelijk te stellen

ONDERWIJS

- I Poging tot een geestelijke fundering.
- II Een verkennend onderzoek naar de plaats van kennis van geestelijk leven; godsdienstonderwijs en humanistisch vormingsonderwijs.

Dit zijn 2 rapporten van de veelzijdig samengestelde werkgroep „Doelstelling Algemene School” en vooral belangrijk voor hen, die zich bezighouden met het vraagstuk van de verzuiling bij het onderwijs.

16 en 20 blz.

per stuk f 0,75

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers - Utrecht.